

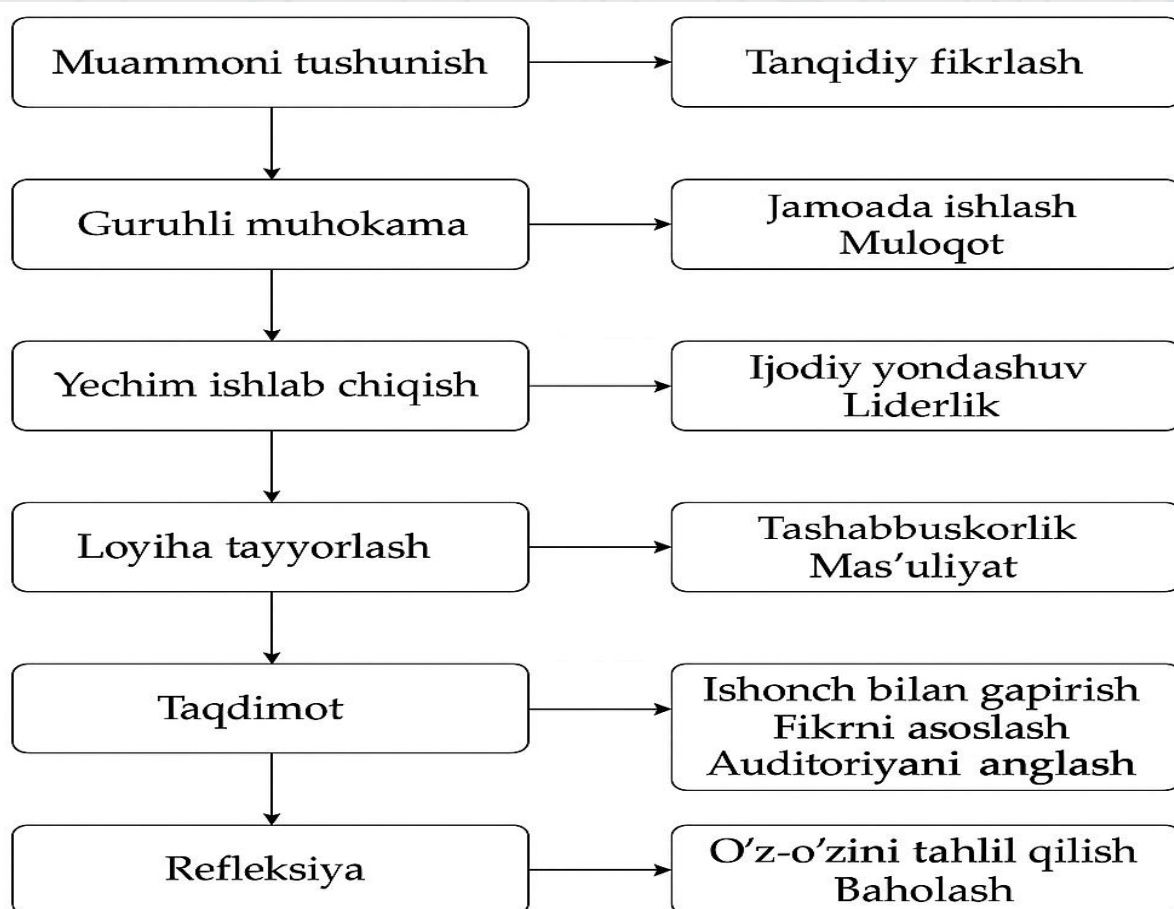
CHET TILI TA’LIMIDA “SOFT SKILLS”NI TAKOMILLASHTIRISHDA MUAMMO ASOSLANGAN TA’LIM IMKONIYATLARI

Karimova Nilufar
O‘zDJTU dotsent v.b.

Zamonaviy oliy ta’lim tizimi ijtimoiy-iqtisodiy o‘zgarishlar bilan uyg‘un holda shakllanib, endilikda o‘quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirishni maqsad qilgan holda faoliyat yuritmoqda. Ayniqsa, nofilologik ta’lim yo‘nalishlarida ingliz tilini o‘rganish jarayonida nafaqat lingvistik, balki kommunikativ, ijtimoiy-psixologik va kasbiy ko‘nikmalarning ham shakllanishi dolzarb vazifa sifatida maydonga chiqmoqda. Bu esa o‘z navbatida, o‘qitish metodikalariga yangicha yondashuvni, xususan, muammoga asoslangan ta’lim (Problem-Based Learning — PBL) kabi ilg‘or usullarning amaliyotga chuqur integratsiyasini taqozo etadi. PBL modeli talabalarning bilimlarni egallashini emas, balki bilimni ishlab chiqarish, undan foydalanish, qaror qabul qilish, shuningdek, o‘zaro hamkorlikda o‘rganish ko‘nikmalarini shakllantirishga asoslanadi. Mazkur tizim o‘z mohiyatiga ko‘ra soft skills, ya’ni “soft skills”ni bosqichma-bosqich takomillashtirishga xizmat qiluvchi kuchli pedagogik platforma sifatida maydonga chiqadi.

Oliy ta’lim muassasalarida, ayniqsa iqtisod, boshqaruv, marketing, menejment, IT va boshqa nofilologik yo‘nalishlarda tahsil olayotgan talabalar uchun ingliz tili faqat aloqa vositasi emas, balki xalqaro muhitda integratsiyalashuv uchun zarur bo‘lgan professional kompetensiyaning ajralmas qismidir. PBL modeli orqali ingliz tilini o‘rgatishda talabalar mustaqil fikrlashga undaladi, real muammolar asosida faoliyat yuritadi va bu orqali o‘zlarining kommunikativ, ijtimoiy va kognitiv qobiliyatlarini amalda sinab ko‘radilar. Aynan shunday sharoitda, soft skills tarkibiga kiruvchi tanqidiy fikrlash, ijodiy yondashuv, jamoaviy ishlash, liderlik, muloqot va refleksiya kabi ko‘nikmalar o‘z-o‘zidan emas, balki maqsadli metodik mexanizm asosida shakllanadi. Bu mexanizm esa PBL bosqichlarining izchil va tizimli tashkil etilishi orqali amalga oshadi:

O‘ZBEK TILI TADQIQI VA TA’LIM MUAMMOLARI RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI

Nofilologik ta'lim yo'nalishlarida PBL jarayonida "soft skills"ni bosqichma-bosqich takomillashtirish

Boshlang'ich bosqichda talabaga muammo taqdim etiladi. Ushbu muammo real hayotga yaqin, kontekstual ahamiyatga ega, ijtimoiy yoki professional faoliyat bilan bevosita bog'liq bo'lgan masala sifatida ishlab chiqiladi. Muammoning taqdim etilishi talabaning faolligini oshirish bilan birga, tanqidiy fikrlash va masalaga analitik yondashishning boshlang'ich nuqtasini belgilaydi. Bu jarayonda talabalar savollar ishlab chiqadi, muammoga oid mavjud bilimlarini safarbar qiladi va yangi bilimlar izlashga ehtiyoj sezadi. Talaba muammoni to'liq tushunish uchun mavjud axborotlarni baholaydi, mavjud dalillarni solishtiradi, o'z taxminlarini ilgari suradi. Bu esa tanqidiy fikrlashning faol faollashuvi, o'quvchining passiv iste'molchi emas, balki faol tahlilchi sifatida shakllanishini kafolatlaydi.

Muammoga asoslangan ta'lim (Problem-Based Learning, PBL) yondashuvi odatda quyidagi asosiy bosqichlardan iborat:

1. Muammoni taqdim etish (Problem Presentation)
 - o Talabalarga real hayotiy yoki ilmiy muammo beriladi.

- Talabalar muammoni tushunish va uning mohiyatini aniqlashga harakat qiladi.
- 2. Oldingi bilimlarni aniqlash va muammo tahlili (Activation of Prior Knowledge & Problem Analysis)
 - Talabalar mavjud bilim va tajribalarini muammoga tatbiq qiladi.
 - Muammoning tarkibi, sabab va oqibatlari tahlil qilinadi.
- 3. O‘rganish maqsadlarini belgilash (Learning Objectives Formulation)
 - Muammoni hal qilish uchun kerakli bilim, ko‘nikma va resurslar aniqlanadi.
 - Talabalar o‘z-o‘zini o‘rganish va tadqiqot yo‘nalishlarini belgilaydi.
- 4. Ma’lumot to‘plash va tadqiqot (Self-Directed Learning / Research)
 - Talabalar mustaqil yoki guruh bo‘lib ma’lumot izlaydi, o‘rganadi va muammo yechimiga tayyorlanadi.
- 5. Yechimlarni ishlab chiqish va baholash (Solution Development & Evaluation)
 - Talabalar muammoga yechimlarni taklif qiladi.
 - Har bir yechim tanqidiy tahlil qilinadi va eng maqbul variant tanlanadi.
- 6. Natijalarni taqdim etish (Presentation / Reporting)
 - Guruhlar o‘z yechimlarini taqdim etadi.
 - Talabalar fikr almashadi va konstruktiv mulohaza oladi.
- 7. Refleksiya va tahlil (Reflection)
 - Talabalar o‘rganilgan bilim va ko‘nikmalarni tahlil qiladi.
 - O‘rganish jarayoni, jamoaviy ishlash va shaxsiy rivojlanish bo‘yicha xulosalar chiqaradi.

Keyingi bosqichda guruhli muhokama jarayoni boshlanadi. Bu bosqichda talabalar kichik guruhlarda birgalikda ishlaydi, rollarni taqsimlaydi, fikrlar xilma-xilligini baholaydi, turli pozitsiyalarni muvofiqlashtiradi va muammoga nisbatan turli yechim variantlarini shakllantiradi. Guruh a’zolarining o‘zaro hurmat asosida muloqot qilishi, faol tinglashi, moslashishi — bu jamoaviy ishlash ko‘nikmasining asosiy elementlaridir. Shu bilan birga, guruh ichida tabiiy ravishda liderlik vazifasini o‘z zimmasiga oluvchi talabalar shakllanadi, ular guruhni muhokamaga yetaklaydi, vazifalarni muvofiqlashtiradi, qarorlarni nazorat qiladi va murosali yondashuvlarni ilgari suradi. Bu holat, bir tomondan, jamoaviy hamkorlikni mustahkamlasa, boshqa tomondan, yetakchilik qobiliyatining o‘z-o‘zidan rivojlanishiga turtki bo‘ladi.

Yechimlar ishlab chiqish bosqichida talabalar ijodiy yondashuvni namoyon etadilar. Ular an’anaviy yechimlardan farqli ravishda yangi va samarali, real hayotda qo‘llanilishi mumkin bo‘lgan g‘oyalarni ilgari suradilar. Ijodiy fikrlash bu yerda

yangilikka ochiqlik, mavjud axborotni qayta ishlash, konstruktiv variantlar yaratish, mavjud vositalarni o‘zgartirish orqali amalga oshadi. PBL modelida ijodkorlik biror san’at yoki fantaziya sifatida emas, balki real muammolarni innovatsion yondashuv orqali hal qilishda namoyon bo‘ladi. Bu, ayniqsa, ingliz tilidagi loyihalarda talabalarni zamonaviy kasbiy kompetensiyalarga tayyorlashda alohida o‘rin tutadi.

Loyiha tayyorlash va taqdimot bosqichi PBLning eng muhim komponenti hisoblanadi. Talabalar o‘z yechimlarini vizual va og‘zaki shaklda taqdim etishlari, savollarga javob berishlari, auditoriyaga moslashishlari talab etiladi. Bu esa ularning muloqot ko‘nikmalarini takomillashtiradi. Muloqot faqat nutqiy ifoda emas, balki fikrni aniq, lo‘nda va asosli tarzda yetkazish, auditoriyani tushunish, ijtimoiy signallarni ilg‘ash, norverbal vositalardan foydalanish, tinglovchilarga moslashtirilgan ritorika yaratish ko‘nikmalarini o‘z ichiga oladi. Ingliz tilini o‘qitish jarayonida bunday taqdimotlar o‘z navbatida tilning amaliy, funksional va interaktiv qirralarini yoritishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Nunan, D. (2004). Task-Based Language Teaching. Cambridge University Press.
2. OECD (2015). Skills for Social Progress: The Power of Social and Emotional Skills. OECD Publishing, Paris.
3. Orlando, P. (2013), Soft skills: from university to the work environment. Analysis of a survey.
4. PISA (2021). PISA 2021 Assessment and Analytical Framework. OECD Publishing.
5. Richards, J.C. & Rodgers, T.S. (2001). Approaches and Methods in Language Teaching (2nd ed.). Cambridge University Press.